

AURELIJA LEONAVIČIENĖ

Kauno technologijos universitetas

DALIA LIEPUONIŪTĖ

Kauno technologijos universitetas

EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO GENERALINIO ADVOKATO IŠVADŲ LEKSINIŲ ANALITINIŲ KONSTRUKCIJŲ VERTIMAS IŠ PRANCŪZŲ KALBOS Į LIETUVIŲ KALBĄ

ESMINIAI ŽODŽIAI: leksinė analitinė konstrukcija, vertimo būdas, administracinis stilius, bendrinės kalbos norma.

Per pastaruosius dvidešimt metų pagausėjo Europos Sąjungos (toliau – ES) dokumentų vertimų į lietuvių kalbą, paspartėjo administracinės kalbos raida. Dėl interlingvistinės įtakos administracinio stiliaus tekstuose ėmė rasti naujų, kartais nemotyvuotai vertėjų pasirinktų kalbos ypatybių. Kaip žinoma, greičiausiai į pokyčius reaguoja leksika, kinta tam tikri stilistiniai skiriamieji leksikos vartojimo požymiai. Daug naudingų duomenų apie leksikos vartojimą teikia originalo ir vertimo tekstų gretinimas, ypač mažesnio standartizacijos laipsnio administracinio lietuvių kalbos stiliaus verstinių tekstų gretinimas su senas šio stiliaus tradicijas turinčiais anglų arba prancūzų kalbos tekstais.

Kad dabartinio lietuvių kalbos administracinio stiliaus verstinių tekstų tyrimai yra aktualūs, rodo 2008 m. gruodžio mėn. 8 d. Lietuvos Respublikos Seimo surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Lietuvių kalba Europos Sąjungos erdvėje“ išsakytos tokios mintys: „Prastoka ES teisės aktų vertimo kokybė daro neabejotiną žalą lietuvių administracinei ir teisės kalbai. Dokumentuose, į kuriuos perkeliama ES administracinių tekstų vertimai, matyti kitos kalbos tekstų ypatybės: atsirado naujų terminų, dokumentų, institucijų pavadinimų, padaugėjo tarptautinių žodžių, atsirado neverčiamų kitų kalbų žodžių ir jų junginių; keičiasi sakinio struktūra, jie labai ilgi ir

nesklandūs; dėl analitinės anglų kalbos įtakos pagausėjo daiktavardinių konstrukcijų.“ (Auksoriūtė 2008: 41–49).

Nors administracinis stilius yra griežčiausias, uždariausias, šabloniškiausias iš visų funkcinų stilių ir turintis mažiausią žanrinę diferenciaciją (Župerka 2001: 95–96), tačiau jo normos pokyčiai daro įtaką kitų funkcinų stilių, ypač mokslinio stiliaus, kalbai ir apskritai visai bendrinei lietuvių kalbai (Vladarskienė 2007: 55–61). Tad administracinio stiliaus vertimų kokybės klausimai, vertimų tekstuose plintančios kalbos naujovės turėtų sulaukti vis didesnio kalbos tyrėjų dėmesio.

Atsižvelgus į temos aktualumą, pasirinktas tirti ES institucijų dokumentų duomenų bazės (EUR-lex) vienas iš administracinio stiliaus juridinio postilio žanrų – Teisingumo Teismo generalinio advokato išvados prancūzų ir lietuvių kalba, tiriamasis objektas – prancūzų kalbai itin būdingos leksinės analitinės konstrukcijos ir jų vertimai į lietuvių kalbą. Minėto žanro tekstų pasirinkimą lėmė stilistikos darbuose ne kartą išsakyta mintis, kad apibūdinant „administracinio stiliaus ypatybes, lingvistinius požymius ar jo formavimosi tendencijas, dažniausiai remiamasi tik juridinio postilio tektais kaip geriausiai atitinkančiais administracinio stiliaus normas“ (Bitinienė 2002: 4). Tiriamąją medžiagą sudaro 444 puslapiai 2003–2013 metų generalinio advokato išvadų (pranc. *conclusions*), padalytų į du lyginamuosius laikotarpius: 2003–2008 metų tekstų imtis, kurią sudaro 106 171 žodis, ir 2009–2013 metų 114 870 žodžių tekstai. Bendras analizuojamų dokumentų žodžių skaičius – 221 041 žodis. Teismų išvadų imčių skirstymas į du laikotarpius leidžia pastebėti tiriamųjų administracinių tekstų vertimo pokyčius per dešimt metų, nustatyti vertimų kokybės kitimą. Minėto tyrimo tikslas – išnagrinėti prancūzų kalbos generalinio advokato išvadų leksinių analitinių konstrukcijų kiekybinį vartojimą ir nustatyti jų vertimo į lietuvių kalbą būdus. Keliami šie uždaviniai: 1) teoriškai aptarti prancūzų kalbos leksines analitines konstrukcijas, jų skirtumus nuo gramatinių analitinių konstrukcijų ir laisvųjų žodžių junginių; 2) nustatyti leksinių analitinių konstrukcijų vartojimo žanrinius ypatumus tiriamuosiuose tekstuose, palyginti dviejų tyrimo laikotarpių vartojimo duomenis; 3) nustatyti leksinių analitinių konstrukcijų vertimo į lietuvių kalbą būdus ir aptarti jų vertimo kokybę. Stilistinė tiriamųjų konstrukcijų pasiskirstymo ir vertimo analizė atliekama taikant kiekybinės, lyginamosios, vertimo analizės ir aprašomąjį metodą. Mokslinis tyrimas atliktas Kauno technologijos universitete dalyvaujant Lietuvos mokslo tarybos projekte „Studentų mokslinės

veiklos skatinimas“ (VP1-3.1-ŠMM-01-V-02-003). Projektas finansuojamas pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioritetą „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ iš Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų.

PRANCŪZŲ KALBOS LEKSINIŲ ANALITINIŲ KONSTRUKCIJŲ SAMPRATA IR TIRIAMOSIOS MEDŽIAGOS KIEKYBINĖS ANALIZĖS REZULTATAI

Leksinės analitinės konstrukcijos yra būdingos analitinėms anglų, prancūzų ir kitoms kalboms, kuriose viso junginio reikšmė perteikiama dviem ar keliais atskirais žodžiais, iš kurių vienas turi leksinę, kitas – gramatinę reikšmę. Ši leksinio vieneto forma neretai sudaro opoziciją sintetinei formai, kurioje vienu žodžiu perteikiama ir leksinė, ir gramatinė reikšmė (Leona- vičienė 2009: 24).

Kalbotyroje leksinės analitinės konstrukcijos skiriamos nuo gramati- nių analitinių formų ir laisvųjų žodžių junginių. Skir- tingai nuo gramatinių analitinių formų (pvz., prancūzų kalbos *tu as fait, tu vas dire, il vient de parler* ir kt.), leksinę analitinę formą sudaro pagalbinio veiksmazodžio (pranc. *verbe support*) ir daiktavardžio (rečiau būdvardžio ar prielinksninės konstrukcijos) junginys, kurį toje pačioje analitinėje kalbo- je atitinka vienas veiksmazodis, pavyzdžiui, *avoir de l'admiration – admirer, donner un ordre – ordonner, donner les définitions – définir, donner l'autori- sation – autoriser, faire des recommandations – recommander, faire une de- mande – demander, prendre en considération – considérer* ir kt. Pateiktos ir kitos tiriamuosiuose tekstuose rastos prancūzų kalbos leksinės analitinės konstrukcijos dažniausiai turi vienažodį sinonimą, o gramatinė analitinė forma tokių leksinių sinonimų paprastai neturi.

Kiek sunkiau leksines analitines konstrukcijas skirti nuo laisvojo žodžių junginio ir administraciniam stiliui būdingų kolokacijų. Laisvuosiuose žodžių junginiuose ir kolokacijose visi dėmenys išlaiko savarankiškas reikšmes, o leksinę analitinę konstrukciją, kaip teigia Igoris Melčiukas, pa- deda skirti būtina sąlyga – prie pagrindinės, visų svarbiausios leksemos kitu žodžiu pridėta papildoma fleksinė reikšmė (Mel'cuk 1990: 131–132).

Prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų pagrindiniu semantiniu dėmeniu eina daiktavardžiai, kartais būdvardžiai ar prielinksninės konstruk-

cijos. Pasak kalbininkų Martino Riegelio, Jeano-Christophe'o Pellat, René Rioulio, leksinės analitinės konstrukcijos daiktavardis, būdvardis kalboje dažnai turi artimos reikšmės bendrašaknį veiksmažodį (*faire le résumé d'un livre / résumer un livre*), tačiau pasitaiko ir tokių vardažodžių, kurie veiksmažodžių atitikmenų neturi (*faire le bilan de sa vie ≠ bilaner? sa vie, émettre une hypothèse sur la question ≠ hypothéser? sur la question* ir pan.) (Riegel ir kt. 2006: 232–233). Nagrinėjamų konstrukcijų vardažodžiai yra labai skirtingi, bet gramatinę informaciją perteikiančių pagalbinių veiksmažodžių skaičius yra apibrėžtesnis. Pasak M. Riegelio, dažniausiai jais eina *avoir, donner, faire, mettre, porter* ir kiti predikatiniai santykius reiškiantys veiksmažodžiai, kurie nurodo veiksmo pradžią (*Pierre gagne de l'assurance*), trukmę (*Pierre a de l'assurance / garde (conserve) son assurance*) arba pabaigą (*Pierre perd son assurance*) ir, atsižvelgus į stilistinį tinkamumą, gali būti vartojami su vardažodžiais (*avoir de l'intérêt pour → éprouver, manifester, témoigner, etc. de l'intérêt pour; faire l'examen de → effectuer, procéder à, etc. l'examen de; donner l'ordre de → intimer l'ordre de*) (Riegel ir kt. 2006: 232–233).

Leksinės analitinės konstrukcijos yra analitinės prancūzų kalbos sistemos ypatybė. Šias konstrukcijas yra aptarę kalbininkai M. Riegelis, J.-C. Pellat, R. Rioulis (2006), I. Mel'cukas (1990) ir kiti, jų stilistinio vartojimo ir vertimo į lietuvių kalbą klausimus nagrinėjo Aurelija Leonavičienė (2009: 23–30; 2010: 135–149), tačiau iki šiol labai stinga prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų vartojimo ir vertimo į lietuvių kalbą būdų analizės didesnės ir reprezentatyvesnės apimties administracinio stiliaus tekstuose.

Atliekant 444 puslapių tiriamosios prancūzų kalbos medžiagos leksinių analitinių konstrukcijų pasiskirstymo analizę, iš viso buvo rastos 705 leksinės analitinės konstrukcijos: *tenir / prendre en / rendre compte, prendre en considération, ressortir / résulter des considérations, avoir à la disposition, avoir / énoncer / faire / imposer / fonder l'obligation, poser la/ remettre en/ saisir/ soumettre/ soulever/ déferer question* ir kt. Tekstuose pasirinktos vartoti konstrukcijos sietinos su nagrinėjamų tekstų tematika ir turiniu. Remiantis jau aptartomis teorinėmis išvalgomis, renkami tiriamosios medžiagos pavyzdžiai buvo atskirti nuo 1) gramatinių analitinių formų, 2) pasikartojančių laisvųjų žodžių junginių ir 3) teisės kalbos kolokacijų. Pirmojo laikotarpio, t. y. 2003–2008 metų, generalinio advokato išvadose aptiktos 355 leksinės analitinės konstrukcijos, antrojo, 2009–2013 metų laikotarpio to paties žanro tekstuose – 350 leksinių analitinių konstrukcijų. Panašus leksinių analitinių konstrukcijų pasiskirstymas abiejų laikotarpių tekstuose (žr. 1 lentelę) rodo šių konstrukcijų vartojimo pastovumą tiriamuose administracinio stiliaus

tekstuose. Bendras jų dažnis 10-yje visos tiriamosios medžiagos puslapių (~6,3 konstrukcijos) leidžia šiuos leksinius vienetus laikyti skiriamuoju nagrinėjamo administracinio stiliaus žanro požymiu. Atskirais laikotarpiais jų vartojimas šiek tiek skiriasi: 2003–2008 m. – ~6,14 konstrukcijos, 2009–2013 metais – ~6,5 konstrukcijos. Antrojo laikotarpio leksinių analitinių konstrukcijų vartojimo dažnis 10-yje puslapių yra vos 0,36 didesnis, todėl šis skirtumas yra per mažas jų vartojimo didėjimo polinkiui nagrinėjamo žanro tekstuose pagrįsti.

1 LENTELĖ. Kiekybinis prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų pasiskirstymas

Laikotarpis	Puslapių skaičius	Leksinių analitinių konstrukcijų skaičius	Leksinių analitinių konstrukcijų dažnis 10-yje puslapių
2003–2008 m.	218	355	~6,14
2009–2013 m.	226	350	~6,5
2003–2013 m.	444	705	~6,3

Gautus kiekybinio vartojimo duomenis galima palyginti su kiek anksčiau atliktais A. Leonavičienės (2010: 135–139) Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (protokolų) tyrimais. Tik 31 puslapį sudarančiame tekste buvo aptiktos 43 leksinės analitinės konstrukcijos, t. y. 10-yje puslapių jų buvo maždaug 14. Per maža tiriamosios medžiagos apimtis rodė tik analizuoto dokumento leksinių analitinių konstrukcijų vartojimą ir neleido daryti bendresnių išvadų apie jų dažnį kituose administracinio stiliaus žanruose, todėl atliekant šį tyrimą buvo nuspręsta gerokai padidinti tiriamosios medžiagos imtį, kad ji rodytų objektyvesnę leksinių analitinių konstrukcijų dažnį nagrinėjamo žanro tekstuose.

Palyginti su kitų prancūzų kalbos funkcinių stilių tekstų, ypač panašios apimties meninių tekstų, leksinių analitinių konstrukcijų vartojimo tyrimais (2009–2010 metais A. Leonavičienė nustatė, kad 467 puslapių keturių meninio stiliaus prozos kūrinių 10-yje puslapių vidutiniškai vartojamos 5,25 leksinės analitinės konstrukcijos, o 148 puslapių publicistinio stiliaus tekstų 10-yje puslapių – 5 leksinės analitinės konstrukcijos (2009: 25; 2010: 139)), galima pastebėti, kad 444 puslapių administracinio stiliaus generalinio advokato išvadų 10-yje puslapių vartojama daugiau leksinių analitinių konstrukcijų, t. y. apytikriai 6,3 leksinės analitinės konstrukcijos. Leksinių analitinių

konstrukcijų gausa prancūzų kalbos administracinio (~6,3), meninio (~5,25) ir publicistinio (~5) stiliaus tekstuose leidžia tvirtinti, kad šios konstrukcijos nėra stilistiškai žymėtos, jos laikytinos bendrąja analitinės prancūzų kalbos sistemos ypatybe, tačiau dažnesnis jų vartojimas administracinio stiliaus tekstuose leidžia jas laikyti skiriamuoju nagrinėjamo žanro kalbos požymiu. Šį teiginį paremia C. Blanche-Benveniste mintis, kad teksto žanras lemia leksikos ir gramatinių priemonių kiekybinį vartojimą (2000: 55–63), jų pasiskirstymą tekstuose ir, žinoma, tam tikrus jų vertimo būdus.

PRANCŪZŲ KALBOS LEKSINIŲ ANALITINIŲ KONSTRUKCIJŲ VERTIMO Į LIETUVIŲ KALBĄ BŪDAI

Išnagrinėjus dviejų tiriamųjų laikotarpių tekstų imtis, nustatyti bendri viso dešimtmečio (2003–2013 m.) leksinių analitinių konstrukcijų vertimo būdai: 1) vertimas lietuvių kalbos veiksmažodžiu; 2) vertimas daiktavardine konstrukcija; 3) vertimas daiktavardžiu (žr. 2 lentelę); 4) vertimas būdvardžiu, būdvardžio ir veiksmažodžio junginiu; 5) vertimasrieveksmiu ir 6) leksinės analitinės konstrukcijos praleidimas (žr. 3 lentelę).

2 LENTELE. Dažniausi prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų vertimo į lietuvių kalbą būdai

Laikotarpis	Vertimas veiksmažodžiu ir jo formomis		Vertimas daiktavardine konstrukcija		Vertimas daiktavardžiu	
	Vartota kartų	Dažnis procentais	Vartota kartų	Dažnis procentais	Vartota kartų	Dažnis procentais
2003–2008	212	~59,7	125	~35,2	13	~3,7
2009–2013	213	~60,9	120	~34,3	12	~3,4
2003–2013	425	~60,2	245	~34,8	25	~3,5

Viso tiriamojo laikotarpio kiekybinės analizės tyrimo rezultatai dažniausiai vertimo būdais leidžia laikyti vertimą veiksmažodžiu ir vertimą daiktavardine konstrukcija. Likusieji vertimo pavyzdžiai sudaro tik 5 proc. visų nagrinėtų pavyzdžių.

3 LENTELĖ. Kiti prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų vertimo į lietuvių kalbą būdai

Laikotarpis	Vertimas būdvardžiu, būdvardžio ir veiksmažodžio junginiu		Vertimasrieveiksniu		Leksinės analitinės konstrukcijos praleidimas	
	Vartota kartų	Dažnis procentais	Vartota kartų	Dažnis procentais	Vartota kartų	Dažnis procentais
2003–2008	4	~1,1	1	~0,3	0	~0
2009–2013	2	~0,6	1	~0,3	2	~0,6
2003–2013	6	~0,9	2	~0,3	2	~0,3

Kaip minėta, dažniausiai verčiama *veiksmažodžiu*: pirmojo laikotarpio (2003–2008 m.) tekstuose iš 355 leksinių analitinių konstrukcijų 212 buvo verstos veiksmažodžiu (~59,7 proc. visų nagrinėjamų pavyzdžių), antruoju laikotarpiu (2009–2013 m.) – iš 350 konstrukcijų veiksmažodžiu buvo verstos 213 konstrukcijos (~60,9 proc. visų nagrinėjamų pavyzdžių). Viso tiriamojo dešimtmečio (2003–2013 m.) generalinio advokato išvadų leksinių analitinių konstrukcijų vertimas veiksmažodžiu ir jo formomis sudaro ~60,2 proc. tiriamosios medžiagos pavyzdžių. Šį vertimo būdą vertėjai rinkosi dėl prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų semantikos, t. y. dėl dažnai jomis *reiškiamo veiksmo*, ir atsižvelgę į veiksmažodinę, fleksinę lietuvių kalbos prigimtį:

- (1) *Il faudrait donc **donner une réponse** affirmative à la seconde question.* (C-349/01)
*Darbo tarybos nuomone, dėl šios priežasties į antrąjį klausimą reikėtų **atsakyti** teigiamai.* (C-349/01)
- (2) *<...> aucun travailleur ne puisse subir aucun préjudice du fait qu'il n'est pas disposé à **donner son accord** pour effectuer un tel travail.* (C-397/01 à C-403/01)
*<...> darbuotojas dėl darbdavio veiksmų nepatirs jokių nuostolių dėl to, kad jis nenori **sutikti** dirbti tokį darbą.* (C-397/01 iki C-403/01)
- (3) *La Cour administrative (Luxembourg) **a des doutes** quant à la compatibilité d'une disposition nationale du droit relatif à l'impôt sur le revenu avec les règles sur la libre circulation des capitaux.* (C-242/03)
*Liuksemburgo Cour administrative **abejoja** dėl vienos nacionalinės pajamų mokesčio teisės nuostatos atitikties laisvo kapitalo judėjimo taisyklėms.* (C-242/03)

Štai daugiau šio vertimo būdo pavyzdžių:

apporter les preuves – įrodyti; donner des indications – nurodyti; effectuer un travail – dirbti; exercer le contrôle – kontroliuoti; faire mention – paminėti; faire suite – pratęsti; faire usage – vartoti, naudoti; fournir les informations – informuoti; fournir des explication – paaiškinti; mettre fin – baigti; prendre une décision – nuspręsti; prendre part – dalyvauti, prisidėti ir kt.

Ne visada prancūzų kalbos leksinės analitinės konstrukcijos reiškia veiksmą, jomis gali būti pabrėžiamas objektas arba rezultatas. Šios reikšmės yra būdingos administracinei kalbai, kurioje reikia „išdėstyti ne veiksmus, o jų rezultatus, vartoti sąvokas ir apibrėžtus terminus“ (Kniūkšta 2005: 60). Todėl, atsižvelgę į verčiamų konstrukcijų reikšmės ypatumus, vertėjai apie 34,8 proc. visų pavyzdžių vertė lietuvių kalbos daiktavardinėmis konstrukcijomis:

(4) *La requérante au principal, la défenderesse au principal, les gouvernements autrichien, espagnol, italien et du Royaume-Uni ainsi que la Commission européenne ont présenté des observations écrites dans cette affaire.* (C-523/10)

Pastabas raštu pateikė pagrindinės bylos ieškovė ir atsakovė, Austrijos, Ispanijos, Jungtinės Karalystės ir Italijos vyriausybės bei Komisija. (C-523/10)

(5) *Par courrier transmis le 27 octobre 2011, la Cour a posé une question pour réponse écrite en vue de l'audience, dans les termes suivants [...]* (C-522/10)

2011 m. spalio 27 d. išsiųstame laiške Teisingumo Teismas pateikė tokį klausimą, į kurį buvo prašoma atsakyti raštu iki posėdžio [...]. (C-522/10)

Tos daiktavardinės konstrukcijos, kurių reikšmės skiriasi nuo atitinkamų veiksmažodžių, kalbai yra reikalingos. Pasak Prano Kniūkštos, iš „daiktavardžių reikšmės kylantys jų reikšmių skirtumai yra viena svarbiausių priežasčių, dėl kurių įsigali ir plinta daiktavardinės konstrukcijos“ (2005: 69). Net tada, kai daiktavardinę konstrukciją vertimo tekste gali pakeisti veiksmažodis, jų reikšmės ne visada sutampa. Todėl galima teigti, kad „daiktavardiniai raiškos būdai plinta dėl objektyvių priežasčių ir tam tikrais atvejais neišvengiamai įsigali“ (Kniūkšta 2005: 60).

Gauti tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad skirtingais tiriamaisiais laikotarpiais leksinių analitinių konstrukcijų vertimo daiktavardinėmis konstrukcijomis pavyzdžiai pasiskirsto panašiai: 2003–2008 metų generalinio advokato išvadų vertimuose daiktavardinės konstrukcijos buvo pasirinktos 125 kartus (tai sudaro apie 35,2 proc. visų analizuojamojo laikotarpio pavyzdžių), o 2009–2013 metais – 120 kartų (apie 34,3 proc. pavyzdžių). Dažniausiai

visos tiriamosios medžiagos (2003–2013 metų) vertimuose pasitaikė tokios konstrukcijos: *turėti teisę* (7,3 proc. visų daiktavardinių konstrukcijų), *būti žinioje* (4,5 proc.), *iškelti / pateikti klausimą* (4 proc.), *atlikti auditą* (3,7 proc.), *suteikti teisę* (3,7 proc.), *priimti sprendimą* (3,3 proc.), *pateikti pastabas* (2,8 proc.), *turėti poveikį* (2,8 proc.), *daryti poveikį* (2,4 proc.), *daryti nuorodą* (1,6 proc.), *pateikti prašymą* (1,6 proc.), *suteikti galimybę* (1,6 proc.), *pateikti skundą* (1,2 proc.) ir kt. Remiantis tyrimo rezultatais galima teigti, kad konkrečių konstrukcijų pasirinkimą ir jų vartojimo dažnį lėmė nagrinėjamų tekstų tematika ir turinys. Atsižvelgę į šiuos veiksnius, vertėjai rinkosi tikslų žodyninį verčiamos prancūzų kalbos konstrukcijos atitikmenį (4, 5 pavyzdžiai) arba konkrečiame kontekste tinkamesnę ir tiriamojo žanro tekstams būdingesnę lietuvių kalbos daiktavardinę konstrukciją, atspindinčią administracinės kalbos leksikos specifiką:

(6) *L'article 48 prévoit que, « [a]ux fins du présent titre, aucune disposition du présent accord ne fait obstacle à l'application, par les parties, de leurs lois et de leurs réglementations concernant l'admission et le séjour, l'emploi, les conditions de travail, l'établissement de personnes physiques et la prestation de services [...] ».*

Pagal 48 straipsnį „taikant šią dalį, jokia Susitarimo nuostata neužkerta kelio Šalims taikyti savo įstatymų ir taisyklių, reglamentuojančių fizinių asmenų atvykimą ir buvimą, darbą, darbo sąlygas, įsisteigimą ir paslaugų teikimą [...]“:

(7) *Plus précisément, l'article 65, paragraphe 2, du règlement n° 883/2004 prévoit que le travailleur transfrontalier se met « à la disposition des services de l'emploi de l'État membre de résidence » [...]. (C-443/11)*

Konkrečiai kalbant, Reglamento Nr. 883/2004 65 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad pasienio darbuotojas turi būti „gyvenamosios [vietos] valstybės narės įdarbinimo tarnybų žinioje“ [...]. (C-443/11)

Prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų vertimas lietuvių kalbos daiktavardinėmis konstrukcijomis didina kiekybinį daiktavardžio vartojimą nagrinėjamo žanro tekstuose ir atspindi administracinės kalbos ypatybę – dažną daiktavardžio vyravimą kitų kalbos dalių atžvilgiu. Nagrinėjamų generalinio advokato išvadų (444 puslapių) leksinių analitinių konstrukcijų vertimo daiktavardinėmis konstrukcijomis duomenis (apie 34,8 proc.) galima palyginti su panašios apimties (467 puslapių) prancūzų meninių tekstų vertimo į lietuvių kalbą tyrimų duomenimis (Leonavičienė 2009: 26–29; 2010: 140–149). Pastaruosiuose tyrimuose nustatyta, kad apie 74 proc. visų nagrinėtų meninių tekstų leksinių analitinių konstrukcijų verstos lietuvių kalbos veiksmažodžiu ir tik apie 23 proc. – daiktavardine konstrukcija. Panašūs rezultatai buvo gauti ir tiriant mažesnės apimties (148 puslapių) pub-

licistinio stiliaus Roberto Schumanno tekstą „Už Europą“: veiksmažodžiu versti 74 proc. visų leksinių analitinių konstrukcijų, o daiktavardine konstrukcija – 26 proc. prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų. Palyginus panašios apimties meninio (467 puslapių) ir administracinio stiliaus teismų išvadų (444 puslapių) vertimo iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą tyrimų rezultatus, matyti, kad verčiant administracinio stiliaus tekstą net 12 proc. dažniau pasirenkamos daiktavardinės konstrukcijos, didinančios daiktavardžio, lemiančio kalbos informatyvumą ir statiškumą, kiekybinį vartojimą.

Tiriant prancūzų kalbos generalinio advokato išvadų leksinių analitinių konstrukcijų vertimą lietuvių kalbos daiktavardinėmis konstrukcijomis, aptikta 15 bendrinės lietuvių kalbos normos nepaisymo, pažodinės raiškos kopijavimo pavyzdžių:

- (8) *En outre, à la différence d'autres directives fondées sur les articles 13 CE (9), 57, paragraphe 2, sous c), CE et 66 CE (10) ou 141 CE (11), celle-ci ne fait point référence aux conditions de rémunération.* (C-307/05)

Be to, priešingai nei kitos EB 13 straipsnio (9), 57 straipsnio 2 dalies c punkto, 66(10) ir 141(11) straipsnių pagrindu priimtos direktyvos, ji nedaro nuorodos į darbo užmokesčio sąlygas. (C-307/05) (= ji **nenurodo** darbo užmokesčio sąlygų)

- (9) *À la suite de cet examen, le tribunal pourra décider s'il se trouve ou pas devant les moyens nécessaires pour a priori porter effectivement atteinte à une marque dans un autre État membre au moyen d'Internet.* (C-523/10)

Šio vertinimo pabaigoje teismas nuspręs, ar egzistuoja būtinos priemonės, kuriomis siekiama a priori naudojantis internetu padaryti realų teisių į prekių ženklą pažeidimą kitoje valstybėje narėje. (C523/10) (= **realiai pažeisti** teises į prekių ženklą kitoje valstybėje narėje)

- (10) *Nous nous proposons de commencer notre analyse par le troisième élément, étant donné, que dans l'ordre juridique national, cet élément pourrait faire obstacle à l'exécution de la décision, en rendant juridiquement impossible la récupération des aides aux actifs qu'Olympic Airways détenait encore lors de l'adoption de cette décision.* (C-415/03)

Siūlau pradėti analizę nuo trečio klausimo, nes nacionalinėje teisės sistemoje jis galėtų būti kliūtis sprendimui įgyvendinti, o dėl to taptų teisiškai neįmanoma grąžinti valstybės pagalbos aktyvams, kuriuos Olympic Airways dar turėjo šio sprendimo priėmimo metu. (C-415/03) (= **kliudyti** įgyvendinti **sprendimą, todėl** taptų...)

- (11) *La partie reportée du congé minimal de l'année antérieure ne ferait en effet plus partie du congé annuel minimal.* (C-124/05)

Iš tikrųjų perkelta praėjusių metų minimalių atostogų dalis netampa minimalių kasmetinių atostogų sudėtine dalimi. (C-124/05) (= **neįeina** į minima-lias kasmetines atostogas...)

Šios prancūzų kalbos leksinės analitinės konstrukcijos reiškia veiksmą, o ne veiksmo rezultatą ar objektą, todėl neturėtų būti verčiamos lietuvių kalbos daiktavardinėmis konstrukcijomis, kurių reikšmės visai sutampa su veiksmožodžių reikšmėmis, nes P. Kniūkštos nuomone, jos kalbai nereikalingos, todėl nepateisinamos ir administracinėje kalboje (Kniūkšta 2005: 70). Versdami generalinio advokato išvadas vertėjai turėjo įsigilinti į verčiamo vieneto semantinį turinį, jo raiškos galimybes lietuvių kalboje ir tada rinktis administracinei kalbai būdingą leksinį vienetą. Visoje tiriamojame 2003–2013 metų generalinio advokato išvadų imtyje netinkamo vertimo daiktavardinėmis konstrukcijomis atvejai sudarė apie 2,1 proc. visų vertimo pavyzdžių. Lietuvių kalbos normos atžvilgiu abejotinų prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų kopijavimo pavyzdžių daugiau rasta 2003–2008 metų laikotarpio tekstuose (12 atvejų) nei 2009–2013 metų nagrinėjamosiose generalinio advokato išvadose (3 atvejai). Netinkamo vertimo daiktavardinėmis konstrukcijomis atvejai atskirais laikotarpiais atitinkamai sudarė 3,4 proc. ir apie 0,9 proc. visų vertimo daiktavardinėmis konstrukcijomis pavyzdžių. Palyginti mažėjantis leksinių analitinių konstrukcijų netinkamo vertimo į lietuvių kalbą atvejų skaičius leidžia teigti, kad per pastaruosius penkerius metus ES dokumentų vertimo kokybė ėmė gerėti.

Administracinės kalbos polinkį į daiktavardžių vartojimą rodo ir prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų vertimas daiktavardžiais, kurie kalbą daro logiškesnę, abstraktesnę. Pirmojo nagrinėjamojo laikotarpio (2003–2008 metų) tekstuose tokių pavyzdžių rasta 13, (t. y. apie 3,7 proc. visų nagrinėjamų leksinių analitinių konstrukcijų vertimo pavyzdžių), antrojo laikotarpio (2009–2013 metų) tekstuose – 12 pavyzdžių (apie 3,4 proc.). Vertimo daiktavardžiu dažnis viso tiriamojo dešimtmečio (2003–2013 metų) dokumentuose sudaro tik apie 3,5 proc. visų vertimo pavyzdžių.

- (12) *Si la convention collective de sécurité sociale ne distingue pas selon la nationalité des bénéficiaires d'une allocation temporaire, elle peut néanmoins **avoir des répercussions** différentes selon que le travailleur habite en Allemagne ou en France au moment où il perçoit l'allocation temporaire. (C-400/02)*

*Nors kolektyvinė sutartis dėl socialinio draudimo neskirsto laikinos išmokos gavėjų pagal pilietybę, jos **poveikis** gali skirtis dėl to, kur – Vokietijoje ar Prancūzijoje – darbuotojas gyvena laikinos išmokos gavimo metu. (C-400/02)*

- (13) *Le 16 juin 2000, la représentation permanente de l'Italie auprès de l'Union européenne a transmis à la Commission une lettre du ministère de l'Environnement,*

*datée du 30 mai, indiquant que la précédente décision a été prise après **avoir eu connaissance** d'un avis favorable du Comité régional d'évaluation des incidences environnementales. (C-87/02)*

*2000 m. birželio 16 d. Italijos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje Komisijai perdavė 2000 m. gegužės 30 d. Aplinkos ministerijos laišką, teigiantį, kad prieš tai nurodytas sprendimas buvo priimtas palankios Poveikio aplinkai vertinimo regioninio koordinavimo komiteto nuomonės **pagrindu**. (C-87/02)*

Vertimo daiktavardžiu pasirinkimą lėmė ne tik šios kalbos dalies įpras-tumas, didelis dažnis administraciniuose tekstuose, bet ir vertimo sakinio struktūros pokyčiai, kontekstinių, o ne žodyninių reikšmių perteikimas (11, 12 pavyzdžiai). Dėl panašių priežasčių 0,9 proc. tiriamosios medžiagos lek-sinių analitinių konstrukcijų buvo verstos būdvardžiais, būdvardžio ir veiksmažodžio junginiais, 0,3 proc. –rieveiksmiais (pa-vyzdžiui, *avoir le droit – teisėti, ne faire aucun doute – neabejotinai* ir kt.). Kartu sudėtos šios dvi grupės sudaro 1,2 proc. visų nagrinėjamų pavyzdžių.

- (14) *Même si un barème général des taxes d'affranchissement postal est appliqué, il **ne fait aucun doute** qu'il ne s'agit pas à cet égard de prestations qui sont caractéristiques des besoins vitaux immédiats de clients privés. (C-357/07)*

*Tačiau tiek, kiek taikomas bendrai nustatytas pašto tarifas, tokios paslaugos **neabejotinai** yra ne tipinės paslaugos, kurios priskiriamos prie tiesioginių pri-vačių klientų poreikių. (C-357/07)*

- (15) *Toutefois, si l'on tenait uniquement compte du fait que la prestation a été fournie par un service public postal, il faudrait également exonérer des opérations qui **n'ont aucun rapport** avec les services postaux, telles que la vente d'articles de papeterie ou de cadeaux dans les bureaux de poste. (C-357/07)*

*Tačiau jeigu iš tikrųjų būtų orientuojamasi tik į tai, kad paslaugas teikia viešoji pašto tarnyba, reikėtų atleisti nuo mokesčio taip pat ir sandorius, kurie nieko **bendra neturi** su pašto paslaugomis, pavyzdžiui, raštinės reikmenų arba dovanų pardavimą pašto skyriuose. (C-357/07)*

Palyginti su kitų funkcinių stilių, pavyzdžiui, meninio stiliaus, tekstų vertimu, prancūzų administracinės kalbos leksinių analitinių konstrukcijų pasikartojantys, neįvairūs vertimo į lietuvių kalbą būdai ir sprendimai sie-tini su rečiau šio stiliaus tekstuose taikomomis kūrybinėmis vertimo trans-formacijomis ir strategijomis, ribota administracinės kalbos tekstų vertimo laisve. Tiriamosios medžiagos analizės rezultatai leidžia tvirtinti, kad kal-binės raiškos pakeitimai dažniausiai atsiranda dėl vertimuose atliekamų įvairių kiekybinių, kokybinių morfologinių ir sintaksinių transformacijų,

kalbinio ir sociokultūrinio teksto pritaikymo naujoje komunikacinėje situacijoje. Visa tai verčia vertėjus rinktis vartosenoje įprastus žodžius, atsisaityti semantiškai ir stilistiškai perteklinių vienetų, todėl neišvengiamai tekstuose atsiranda praleidimų. Nagrinėjant 2003–2013 metų generalinio advokato išvadų leksinių analitinių konstrukcijų vertimą į lietuvių kalbą, buvo rasti tik du šių konstrukcijų praleidimo atvejai (jie sudaro 0,3 proc. visų analizuojamų pavyzdžių).

(16) *Malgré tout, j'entends apporter des éléments de réponse à titre subsidiaire, pour couvrir l'hypothèse où la Cour ne partagerait pas mon analyse sur ce point préalable et estimerait que la situation en cause relève du champ d'application ratione temporis du règlement n° 987/2009. (C-522/10)*

Vis dėlto papildomai norėčiau pateikti atsakymą, jei Teisingumo Teismas nepritarų mano vertinimui šiuo išankstiniu klausimu ir nuspręstų, kad nagrinėjama situacija patenka į Reglamento Nr. 987/2009 taikymo sritį ratione temporis. (C-522/10)

Praleidus 16 pavyzdyje junginį *couvrir l'hypothèse*, lietuvių kalbos sakinyje neatsirado semantinio nuostolio, vertėjas išvengė tuščiažodžiavimo ir tinkamai suglaudino administracinį tekstą.

Atsižvelgus į tai, kad „administracinis stilius turi ypač griežtą žanrinę diferenciaciją, kuri adresatui padeda orientuotis sudėtingoje tekstų įvairovėje, o adresantui, kuriančiam tekstą, laikytis griežtų žanro reikalavimų“ (Bitinienė 2002: 4), galima teigti, kad nagrinėtų ES Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadų vertimuose lietuvių vertėjai motyvuotai siekė oficialumo, logiškumo, dalykiškumo, kuriuos reiškė standartiniais, administracinėje kalboje įprastais leksinių analitinių konstrukcijų vertimo sprendimais ir būdais.

IŠVADOS

Ištyrus prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų vartojimą ir vertimą į lietuvių kalbą 444 puslapiuose Europos Sąjungos Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadų, nustatyta:

1. Tiriamojoje medžiagoje iš viso buvo rastos 705 prancūzų kalbos leksinės analitinės konstrukcijos, kurių vidutinis dažnis dešimtyje puslapių – apie 6,3 konstrukcijos. Šie duomenys leidžia leksines analitines konstruk-

cijas laikyti prancūzų kalbos administracinio stiliaus, tiksliau, generalinio advokato išvadų kalbos skiriamuoju požymiu. Dažniausios konstrukcijos tirtuose tekstuose: *tenir / prendre en / rendre compte*; *prendre en considération*; *ressortir / résulter des considérations*; *avoir à la disposition*; *avoir / énoncer / faire / imposer / fonder l'obligation*; *poser la/ remettre en/ saisir/ soumettre/ soulever/ déférer question* ir kitos. Šių konstrukcijų vartojimą ir pasiskirstymą tekstuose lemia nagrinėjamo žanro tematika ir turinys.

2. Kiekybiškai ir kokybiškai išnagrinėjus prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų vertimą į lietuvių kalbą, nustatyti du dažniausi vertimo būdai: 1) vertimas veiksmažodžiu perteikiant konstrukcijos referencinį turinį semantinių komponentų sinteze (60,2 proc. visų nagrinėtų pavyzdžių) ir 2) vertimas daiktavardine konstrukcija (34,8 proc. pavyzdžių). Nustatyti vyraujantys vertimo būdai verčia kreipti dėmesį į tai, kad prancūzų kalbos leksinės analitinės konstrukcijos reiškia veiksmą, objektą ir rezultatą, kuriuos lietuvių kalboje perteikia skirtingos kalbos raiškos priemonės: veiksmą nurodo veiksmažodis ir jo formos, o objektą ir rezultatą – daiktavardinė konstrukcija.

3. Kiti vertimo būdai (vertimas daiktavardžiu (3,5 proc.), būdvardžiu, būdvardžio ir veiksmažodžio junginiu (0,9 proc.),rieveiksmiu (0,3 proc.) ir praleidimo atvejai (0,3 proc.)) sudaro tik 5 proc. visų nagrinėtų pavyzdžių. Jų pasirinkimą lėmė vertimo tekste atliekamos įvairios kiekybinės ir kokybinės morfologinės, sintaksinės, leksinės transformacijos. Prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų mažas vertimo į lietuvių kalbą būdvardžiu, būdvardžio ir veiksmažodžio junginiu,rieveiksmiu pavyzdžių skaičius ir, atvirkščiai, itin dažnas vertimas veiksmažodžiu ir daiktavardine konstrukcija (kartu sudėti šių dviejų grupių pavyzdžiai sudaro 95 proc. visų pavyzdžių) leidžia tvirtinti, kad vertėjų sprendimus lėmė vertimo kalbos pobūdis, verčiamų prancūzų kalbos vienetų semantika ir stilistinės, žanrinės teksto ypatybės.

4. Iš prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų reikšmės neskyrimo kylančios vertimo klaidos sudaro tik 2,1 proc. visų pavyzdžių, t. y. 15 atvejų, iš kurių dvylika priklauso ankstesniam tiriamajam 2003–2008 metų laikotarpiui. Vėlesnio laikotarpio (2009–2013 m.) tekstuose rasti tik du bendrinės kalbos normos nepaisymo pavyzdžiai. Dviejų laikotarpių vertimo būdų lyginimo rezultatai rodo, kad Europos Sąjungos dokumentų vertimo kokybė pamažu gerėja, vertėjai tampa atidesni originalo ir vertimo kalbos skirtybėms, kalbos vienetų semantikai, geriau išmano lietuvių kalbos raiškos galimybes ir bendrinės kalbos normas.

ŠALTINIS

EUR-lex – Europos Sąjungos institucijų dokumentų duomenų bazė: generalinio advokato išvados. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu>> (žiūrėta 2013 07 22).

LITERATŪRA

- Auksoriūtė A. 2008: ES teisės aktų vertimų įtaka tolesnei lietuvių teisinės kalbos raidai. – *Lietuvių kalba Europos Sąjungos erdvėje* (tarptautinės konferencijos medžiaga). 2008 m. gruodžio 8 d.
- Bitinienė A. 2002. Administracinio stiliaus tekstų sakinio ilgis ir struktūros pokyčiai. – *Filologija* 7, 4–8.
- Blanche-Benveniste C. 2000: *Approches de la langue parlée en français*, Paris: Éditions Ophrys.
- Kniūkšta P. 2005: *Administracinė kalba ir jos vartoseną*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Leonavičienė A. 2009: Stiliaus vaidmuo vartojant ir verčiant prancūzų kalbos leksines analitines konstrukcijas. – *Žmogus ir žodis* 11 (3), 23–30.
- Leonavičienė A. 2010: *Vertimo atodangos: teorija ir praktika (prancūzų–lietuvių kalba)*, Kaunas: Technologija.
- Mel'čuk I. 1990: Lexème et quelques concepts apparentés: essai d'analyse et de définition. – *Computational lexicology and lexicography: special issue dedicated to Bernard Quemada*, Pisa: Giardini II, 111–137.
- Riegel M., Pellat J.-C., Rioul R. 2006: *Grammaire méthodique du français*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Vladarskienė R. 2007: Lietuvių kalbos bendrinės ir administracinės kalbos santykis. – *Kalbos kultūra* 80, 55–63.
- Župerka K. 2001: *Stilistika*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Gauta 2013 10 03

Priimta 2013 12 20

TRANSLATION OF LEXICAL ANALYTICAL CONSTRUCTIONS IN THE OPINIONS OF THE ADVOCATE-GENERAL OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION FROM FRENCH INTO LITHUANIAN

S u m m a r y

Over the past twenty years the translations of EU documents into Lithuanian have been on the increase; the development of the administrative language has been gathering pace as well. As a result of cross-linguistic influence, the texts of administrative style started featuring new, occasionally ill-founded, linguistic peculiarities selected by translators. Lexis was the fastest to react to changes; certain stylistic differential features of the use of lexis underwent changes as well. In the analysis of the use of words from the Lithuanian administrative language, the comparison of the texts of two languages – source text and its translation – is a source yielding numerous valuable data. The relevance of the topic under analysis is determined by frequent errors of translation from analytic (English, French, etc.) languages into a synthetic Lithuanian language as well as the disregard of the peculiar characteristics of the native language system, norm and stylistic use.

The article analyses the *opinions of the advocate-general* of the Court of Justice of the European Union in French and Lithuanian languages. *Lexical analytical constructions characteristic of the French administrative language and their translation into Lithuanian were selected the research object. The study material consists of 444 pages of the opinions of advocate-general of 2003–2013 divided into two comparative periods: texts written in 2003–2008 and in 2009–2013. The total number of words in the documents under analysis is 221,041 words. The distinction of the material under analysis into two periods enables to identify the methods of translating lexical analytical constructions under analysis into Lithuanian as well as the changes in the quality of translation over the past ten years. The following objective was brought forward in the study – to analyse the quantitative use of French lexical analytical constructions in the opinions of the advocate-general and to identify the methods of their translation into Lithuanian.*

The study is based on contrastive linguistics, quantitative and descriptive methods. The analysis results lead to the conclusion that in translating 705 French lexical analytical constructions found in the study material into Lithuanian and rendering their reference content, the component synthesis of semantic structures was usually selected, i.e. it is translated by a *verb* or *its forms* (60.2% of all examples under analysis), less commonly – by a *noun construction* (34.8% of the examples). Translation by a *noun* (3.5% of the examples), *adjective*, *adjective and verb phrase* (0.9% of the examples) and *adverb* (0.3% of the examples) are con-

sidered least common translation methods. To avoid semantically and stylistically excessive units, 0.3% of translation examples omitted lexical analytical constructions altogether. The methods of translation identified in the study lead to the conclusion that the selection of linguistic means in the target language depends on translator's expertise, understanding of the meaning of the unit being translated and the knowledge of stylistic and genre peculiarities of the target language. The comparison of translation examples from the two periods in terms of the norm of the Lithuanian standard language shows that the translation quality of the EU documents is gradually improving; translators become more careful with regard to the peculiarities of the source and the target language, semantics of language units and are better versed in the norms of the Lithuanian standard language applicable in the administrative language.

KEYWORDS: lexical analytical construction, translation method, administrative style, norm of standard language.

AURELIJA LEONAVIČIENĖ

Kauno technologijos universitetas
Gedimino g. 43, LT-44240 Kaunas
aurelija.leonaviciene@ktu.lt

DALIA LIEPUONIŪTĖ

Kauno technologijos universitetas
Gedimino g. 43, LT-44240 Kaunas
dalia.liep@gmail.com